

Ob 40-letnici španske državljanske vojne

Petdesetletnica španske državljanske vojne je dogodek, ki nedvomno zasluži pozornost, saj je usodno zaznamoval evropsko zgodovino 20. stoletja. Španska državljanska vojna je bila namreč uvod v kasnejšo evropsko in svetovno kataklizmo. Vzroki 2. svetovne vojne so bili številni, toda med najpomembnejšimi so gotovo bili tudi nerešena socialna vprašanja znatraj nastajajoče evropske industrijske civilizacije. Rešitev teh nasprotij so nekatere države videle v totalitarizmu navznoter in v ekspanzionizmu navzven.

Kocbekovo premišljevanje o Španiji je še posebej dragocen dokument, saj je to neposreden odziv slovenskega intelektualca na aktualne dogodke tedanjega časa. Prvič je bilo Kocbekovo Premišljevanje o Španiji objavljeno v reviji Dom in svet leta 1937, leta 1974 pa je bilo ponatisnjeno pri celjski Mohorjevi družbi v knjigi esejev Svoboda in nujnost. Avgusta letos ga je v nekolikanih skrajšani verziji ponatisnil tudi ljubljanski Dnevnik.

Prvi vzrok španske državljanske vojne je Kocbek videl v težkem gmotnem položaju španskega ljudstva, predvsem pa v nerešenem agrarnem vprašanju. Kocbek ugotavlja, da je zelo majhna plast plemičev, industrijcev in bogatih meščanov živel v izobilju in neomejeno vladala večinoma revnemu ljudstvu brez zemlje in brez osnovne izobrazbe. Nepismenost naj bi v nekaterih pokrajinah dosegala 60-70% celotnega prebivalstva.

Drugi vzrok je Kocbek pripisal premajhni vernosti Špancev oziroma španski Cerkvi, ki naj bi tudi sama zavzela podoben odnos do španskega ljudstva, kakršnega sta zavzeli plemstvo in meščanstvo. Menil je, da se je v Španiji razvil degenerirani tip kristjana, čigar Bog je zgolj sankcija reda, katerega uživalec je meščan. Tak meščan naj bi mislil, da brani vero tedaj, ko brani svojo lastnino.

Kocbek ugotavlja, da je španski visoki kler, brž ko je bila 1931. leta oklicana španska republika, pokazal svojo sovražno nastojenost zoper le-to in se že koj spočetka udeleževal zarot zoper njo. Propad republike je videl v njeni nesposobnosti, da bi rešila pglavita socialna vprašanja. Zato se je na levi začelo razvijati revolucionarno razpoloženje, na desnici pa fašistično. Spopad je sčasoma postal neizogiben.

nadaljevanje na 2. strani ■

Italijanski energetske načrt po katastrofi v Černobilju

»Težko je dobiti dvojni odgovor na vprašanja o atomskih centralah, to je o vprašanjih glede mednarodne varnosti ter o potrebi pospešenja raziskav za alternativno energijo«.

Tako je vsedržavni tajnik Krščanske demokracije De Mita odgovoril na polemiko, ki je zdaj v Italiji glede gradnje atomskih elektrarn po atomski katastrofi, ki je bila v sovjetski centrali v Ukrajini v Černobilju ter je povzročila milijarde škode na ljudeh in gospodarstvu tako v Sovjetski zvezi kot v sosednjih evropskih državah.

V Italiji je nastala obširna polemika glede gradnje novih atomskih central ter so k tej polemiki prispevale tudi protiatomske izjave, katere je dal podtajnik italijanske socialistične stranke Martelli. Prihaja — kot trdijo nekateri politično-gospodarski komentatorji — do absurda, da skuša Sovjetska zveza izkoristiti katastrofo v Černobilju za blokiranje civilnega atomskega napredka na Zahodu, namesto da bi plačala škodo, katero je povzročila s Černobiljem.

Sovjetska vlada je priznala, zlasti na konferenci Mednarodne agencije za atomsko energijo na Dunaju, da je kriva za katastrofo v Černobilju. Njeni tehniki — kot potrjujejo v Moskvi — so zagrešili vsaj šest strokovnih napak na poskusih, katere so pričeli izvajati na četrtem reaktorju v Černobilju v noči 25. aprila letos.

Za poskuse so znižali moč centrale od 700 megawatov na 200 megawatov ter so za ta namen poskrbeli za nujnostno ohlajanje. To je bila prva napaka. Kot drugo napako so odklopili avtomatično nadzorstvo in kot tretja napaka so pustili, da se je reaktor pričel napolnjevati z vodo. Četrta napaka je nastala s tem, da je pritisk

pare padel pod raven avtomatične ugašnitve. Tehniki so napravili nato peto napako, da se niso zmenili za nujnostne signale. Končno so zmanjšali še nadzorstvo nad reaktorjem kot zadnjo napako pred katastrofo.

Sovjetom se je posrečilo načrtno ali nenačrtno, da se je zaradi Černobilja povečal na Zahodu odpor proti atomski energiji ne samo med ljudskimi množicami, marveč tudi med voditelji strank. Kot rečeno, gre za civilne načrte in to Sovjetski zvezi koristi.

Za Italijo je važen vsedržavni načrt za povečanje energetskih virov. Nepetrolejske države naj bi zmanjšale — kot se že dogaja — primanjkljaj v trgovinski bilanci s tujino s tem, da nadomestijo petrolej z atomsko energijo.

V Italiji niti v notranjosti strank ni enakega pogleda na vprašanje atomske energije, kot smo že omenili izjave podtajnika socialistov Martellija. Enotnih pogledov ni niti v Krščanski demokraciji. Uradno stranka zagovarja izvajanje vsedržavnega energetskega načrta, toda pod določenimi pogoji. List Krščanske demokracije Il Popolo je ostro grajal stališče, katero je zavzel Martelli. Vendar se niti v Krščanski demokraciji ne strinjajo vsi s pisanjem lista Il Popolo.

Socialistična stranka praktično vsa podpira Martellija. Kljub temu pa je pomočnik glavnega tajnika sindikalne zveze CGIL Del Turco — ki je socialist — opozoril, da ni mogoče zavrniti civilnih atomskih central, če ni druge alternative za razvoj in potrošnjo električne sile.

E. V.

nadaljevanje na 2. strani ■

Po atentatu v Carigradu

V Turčiji se nadaljujejo mrzlične preiskave v zvezi z zločinom dne 6. t.m. v judovski cerkvi v Carigradu, kjer sta dva arabska terorista pobila 23 ljudi in si potem vzela življenje z ročnimi bombami. V Turčiji prevladuje uradno mnenje, da sta zločinca opravila svoje krvavo početje brez kake zunanje pomoči. Drugačnega mnenja so nekateri turški časopisi, ki izrekajo prepričanje, da je dvojica imela sodelavce, ki so poskrbeli za natančen opis sinagoge in za druge podrobnosti.

Se bolj skrivnostno pa je ozadje sobot-

nega atentata. Nikomur še ni jasno, kdo naj bi bil organizator. Turški ministrski predsednik Ozal meni, da niti nikakor ne vodijo v Libijo, marveč prej v Libanon. Medtem se je zvedelo, da policija išče neko osebo s sirskim potnim listom. Zvedelo se je dalje, da so policijski organi prijeli in zaslišali nad sto tujcev, bodisi Irancev bodisi državljanzov raznih arabskih držav. O obeh atentatorjih niso ugotovili še nič konkretnega. Njuni trupli sta bili ob samomoru tako iznakaženi, da bo istovetenje verjetno nemogoče.

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 14. septembra, ob: 8.00 Radijski dnevnik; 9.00 Sv. maša iz župne cerkve v Rojanu; 10.30 Mladinski oder: »Mala čarovnica« (Ottfried Preussler - Katja Ogrin - Tanja Rebula), RO; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Kmetijski tednik; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila; 14.25 Prvi del 16. festivala narodnozabavne glasbe v Števerjanu; 15.00 Slovenski zbori: moški zbor »Edinost« iz Pliberka; 16.00 Na počitnice; 17.00 Šport in glasba; 19.00 Radijski dnevnik.

■ PONEDELJEK, 15. septembra, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Koledarček - Narodnozabavna glasba; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Liki iz naše preteklosti; 9.00 Roman v nadaljevanjih: Ivan Pregelj: »Plebanus Joannes (Zora Tavčar), RO; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Onkraj naših ožjih meja; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Revija »Primorska poje: Komorni zbor iz Nove Gorice; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Beležka; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Kmetijski tednik; 19.00 Radijski dnevnik.

■ TOREK, 16. septembra, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Koledarček - Narodnozabavna glasba; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Morje, zibelka človeštva; 9.00 Iz sence večnosti; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Dramska vetrovnica: Aleksander Marodič: Zgodbe ob meji: »Dirka«; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotichek; 16.00 Beležka; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Slovenska; 19.00 Radijski dnevnik.

■ SREDA, 17. septembra, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Koledarček - Narodnozabavna glasba; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Onkraj ladijskega vijaka; 9.00 Iz življenja naših skladateljev: »Janez Krstnik Novak« (Miroslav Košuta), RO; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 S potovanja po Afriki; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Tržaški oktet v Kulturnem domu v Trstu; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Glasbeni portret Urbana Kodra; 16.00 Beležka; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Literarne podobe; 19.00 Radijski dnevnik.

■ ČETRTEK, 18. septembra, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Koledarček - Narodnozabavna glasba; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Povejmo v živo!; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Poletne razglednice; 13.00 Radijski dnevnik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotichek; 16.00 Beležka; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Pričevanja o Tigru; 19.00 Radijski dnevnik.

■ PETEK, 19. septembra, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Koledarček - Narodnozabavna glasba; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Stoji učilna zidana; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Izleti v likovno umetnost; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Letošnje mednarodno zborovsko tekmovanje »Cesare Augusto Seghizzi« v Gorici; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.00 Iz filmskega sveta; 16.00 Beležka; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Kulturni dogodki; 19.00 Radijski dnevnik.

■ SOBOTA, 20. septembra, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Koledarček - Narodnozabavna glasba; 8.00 Poročila in deželna kronika; 9.00 Iz sence večnosti; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Na počitnice!; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Poti do branja; 16.00 Beležka: Filipe in jeremijade Ivana Cankarja v interpretaciji Jožeta Babiča; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Dramska vetrovnica: »Smeh na domačih tleh« (Lelja Rehar); 19.00 Radijski dnevnik.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »NOVI LIST« — Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157. Odgovorni urednik: dr. Drago Legiša — Tiska tiskarna Graphart, Trst, ulica Rossetti 14, tel. 772151

Italijanski energetske načrt...

■ nadaljevanje s 1. strani

Italijanska republikanska stranka tako rekoč soglasno zagovarja vsedrjavni energetske načrt ter smatra stališče socialističnega tajnika Martellija za zgrešeno. Podobno je stališče liberalcev, ki so tudi v vladi. Socialni demokrati so v stanju razmišljanja po Černobilju ter zahtevajo zaprtje centrale v Latini, katero smatrajo za negotovo.

Komunistična stranka je bila na letošnjem kongresu v aprilu pred Černobiljem razdeljena glede atomskih elektrarn približno na polovico. Zdaj pa prevladujejo nasprotniki atomske energije. Prav tako so proti atomskim centralam radikalci in proletarska demokracija.

Ob 40-letnici...

■ nadaljevanje s 1. strani

Premišljevanje o Španiji je dokument, ki kaže, kako se je Kocbek izoblikoval v socialno čutečega kristjana, kar je nedvomno vplivalo tudi na njegove kasnejše življenjske opredelitve. Kot tako je pomemben dokument slovenske zgodovine.

Italija — kar je važno poudariti po tem razmišljanju — ni v zaostanku glede atomske energije samo za Sovjetsko zvezo, marveč tudi za zahodnimi državami. Martelli je rekel, da je sreča za Italijo, da samo 4,6 odstotka njene energetske potrošnje odpade na atomsko silo. Po drugi strani Francija z atomom proizvaja že 65 odstotkov, Švedska in Finska 42 odstotkov, Švica 38,8 odstotka ter Zahodna Nemčija — kjer so bili na zadnjem kongresu znani protesti socialnih demokratov proti atomu — 31 odstotkov.

—o—

ŠKOF TUTU USTOLICHEN

V Capetownu so 7. t.m. ustoličili kot poglavarja anglikanske cerkve v Južni Afriki črnca in Nobelovega nagrajenca nadškofa Tutuja.

Anglikancev — belcev in črncev — je v Južni Afriki okrog dva milijona. Svečanosti se je udeležilo kakih 1500 ljudi.

Tutu odločno nasprotuje rasni ločitvi, čeprav je že imel stanke s predsednikom republike Botho. Ob ustoličenju je rekel, da se bo postavil proti sankcijam proti Južni Afriki, če se bo vlada odpovedala politiki rasne ločitve.

Janez Pavel II. prvič v Dolini Aosta

Papežev obisk v Dolini Aosta dne 6. in 7. t.m. najbolje označujeta obsodba zadnjih terorističnih dogodkov in poziv vsem evropskim narodom, naj se povrnejo k svojim krščanskim koreninam. Na vrhu Mont Chetifa, 2340 metrov nad morsko gladino, je papež poudaril, da je postalo že skrajno potrebno in neodložljivo ukreniti vse, kar je mogoče, da bi končno zaustavili nenehno rast sovraštva in terorizma.

O miru je papež spregovoril tudi med obiskom pri vojaški šoli za gorske oddelke. Ko je v prisotnosti obrambnega ministra Spadolinija nagovoril več kot 400 vojakov, podčastnikov in častnikov, se je zavzel, naj bi človeštvo postavilo mostove razumevanja, ljubezni in tople človečnosti, da bi zavrl naraščanje sovraštva in vojno.

Ko je v Courmayeurju govoril o turizmu, ki je velikega pomena za Dolino Aosta, je Janez Pavel II. pozval vernike, naj skr-

bijo za versko vzgojo, da turizem ne bi skalil vesti posameznikov in ponižal duhovnosti. Papežev obisk v Dolini Aosta se je končal z mašo na prostem, ki jo je Janez Pavel II. daroval skupno z devetimi škofi piemontske škofovske konference.

—o—

POKOPALI SO KEKKONENA

V Helsinkih je bil v nedeljo, 7. t.m., pogreb bivšega finskega predsednika Urha Kekkoneja, ki je umrl 31. avgusta v starosti 86 let. Pogrebne slovesnosti je v luteranski stolnici finske prestolnice vodil nadškof John Vokstrom ob udeležbi predstavnikov nad 40 držav. Glavna zasluga pokojnega predsednika, ki je vodil finsko državo 25 let, je, da je Finska uredila odnose s sosednjo Sovjetsko zvezo in pri tem ohranila svojo neodvisnost in demokratični družbeni ter politični red.

Sovjetska pomorska nesreča

Pristojni sovjetski organi so odredili pripor za kapitana obeh ladij, med katerima je prišlo do trčenja v Črnem morju in se je potniška ladja Admiral Nahimov potopila, pri tem pa je izgubilo življenje 79 ljudi, 319 pa jih pogrešajo. Oba kapitana, Vadima Markova in Viktorja Tkačenka, obtožujejo, da nista upoštevala varnostnih predpisov med plovbo. Ko se je trgovska ladja Pjotr Vasjev zaletela v bok potniške ladje, je tam zazijala odprtina, široka devetdeset kvadratnih metrov. Ladje in helikopterji medtem še dalje iščejo pogrešance: upanje, da bi katerega našli še pri življenju, pa je zdaj že nično.

Medtem ko je v teku uradna preiskava

o tej hudi nesreči, izreka sovjetsko časopisje soglasno prepričanje, da je poleg morebitnih drugih vzrokov bila za katastrofo nedvomno kriva tudi malomarnost. Izvedenci si ne znajo pojasniti, kako je mogoče, da je prišlo do trčenja med ladjami, ki sta bili do zadnjega v radijski zvezi in ki sta bili tudi dobro vidni, pa še morje je bilo docela mirno. Neka priča je izjavila, da je trgovska ladja vključila vzvode za vzvratno vožnjo šele v trenutku, ko je že treščila v bok potniške. Sovjetsko časopisje poroča tudi o številnih primerih prisebnega zadržanja in nesebični pomoči, ki so jo posamezniki člani posadke in tudi nekateri potniki nudili brodolomcem.

Zgodovina Koroške, tudi nekoliko drugače

Mlada koroška zgodovinarica Claudia Fräss-Ehrfeld je leta 1984 objavila prvi zvezek koroške zgodovine, nanašajoč se na srednji vek — *Geschichte Kärntens — Band 1: Das Mittelalter*. Zgodovinarica je bila rojena 1944 v Starem dvoru (Althofen), kakor izvemo iz kratkega življenjepisa na ovitku knjige, in je študirala na Dunaju ter na univerzah Harvard in Yale v ZDA. Doktorirala je 1968 na Dunaju in od tedaj objavila že več del iz novejšje zgodovine Koroške, predvsem iz obdobja okoli prve in druge svetovne vojne.

Iz seznama njenih del pa je razvidno, da se je v tem primeru prvič lotila tudi zgodovinskih dogodkov iz srednjega veka in to precej natančno, saj obsega njena knjiga skupaj s sezname slovnosti, imen idr. nad 800 strani. Gre torej za

PROBLEMI IMAJO PREDNOST PRED ZAVEZNIŠTVI

Z govorom glavnega tajnika De Mite se je v nedeljo, 7. t.m., končal v Cervii deseti vsedrjavni praznik Krščanske demokracije. V svojih izjavah je De Mita omenil tudi vprašanje mednarodnega terorizma, največ pozornosti pa je posvetil italijanskim dogodkom, zlasti odnosom med strankami vladne večine. De Mita je naglasil, da njegova stranka z zaupanjem gleda na nadaljnji razvoj dogodkov in si bo še dalje prizadevala, da bi se urejali in uspešno reševali gospodarski in družbeni problemi, kar ima prednost pred vprašanjem takšnega ali drugačnega zavezništva.

V Milanu pa se bo še teden dni nadaljeval festival komunističnega tiska. Na sporedu so zanimive okrogle mize. Predmet pozornosti so tako notranja kot zunanjepolitična vprašanja.

delo, ki že zaradi svojega obsega ne sme biti pretrto ne v slovenskem zgodovinoisju, pa tudi ne v slovenski javnosti. To slednje pa se je vendarle zgodilo, četudi je zgodovinar B. Grafenauer objavil o knjigi daljše poročilo in oceno, vendar le v celovškem Slovenskem vestniku.

Koroška zgodovinarica obravnava obdobje Karantanije - Koroške tokrat na način, ki se v svojem bistvu zelo razlikuje ne samo od dosedanjih nemškonacionalnih razlag, temveč tudi od panslavističnih in unitarističnih, ki se še danes ponavljajo po šolskih učbenikih in zgodovinskih knjigah.

Claudiji Fräss-Ehrfeld namreč nikakor ne gre za to, da bi dokazovala, kako je Karantanija (Koroška) območje, ki je neprestano živelo pod Kelti-Germani in kjer je bil vdor »Slovanov« pač le kratkotrajno obdobje po odhodu Rimljanov iz dežele, v kateri naj bi rimska kultura sploh ne spodrinila prvotne »keltske«. Vsaj tako smo bili vajeni od prejšnjih koroških zgodovinoiscev, kakor so bili M. Wutte, G. Graber, P. Lessiak, W. Neumann, W. Fresacher in še drugi. Poleg tega omenjena koroška zgodovinarica zavrača tudi trditve panslovansko nastrojenih slovenskih zgodovinarjev o germanizaciji t.j. namernem po-

nemčevanju Karantanije v srednjem veku. To pa povsem upravičeno, saj srednji vek sploh ni poznal jezikovno nacionalnih predstav o narodih. Karantanec je bil tisti, ki je spadal pod karantansko rodovno pravo, ne glede na to, ali je govoril slovensko, nemško ali latinsko.

Povsem drugače pa naj koroška zgodovinarica prikaže tudi čas okoli leta 820, ko naj bi Karantanci zaradi pridružitve protifrankovskemu uporu Ljudevita iz Slavonije, po slednjega porazu izgubili lastne kneze in plemstvo. Za takšno trditev ni nikakih zgodovinskih virov, pa tudi iz okoliščin se ne da sklepati nanjo. Iz virov izhaja le, da je l. 828 bila izvršena v vsem Frankovskem kraljestvu upravna preosnova; za njega vzhodni del se je oblikovalo kraljestvo Vzhodnih Frankov, ki mu je pripadala tudi Karantanija skupaj z drugimi vojvodinami, po katerih so vladali frankovski grofje. Za Karantanijo so imenovani trije, dokler ne nastopi na njih mestu Arnulf, ki se znova imenuje vojvoda (dux). Karantanski knez bi lahko tudi umrl in Franki zaradi upravne preosnove niso potrdili naslednika, na vsak način pa ni razvidno, da bi bili od strani karantansko plemstvo, v kolikor se ni bilo pridružilo uporu. Upri so se na ozemlju južno od Drave (današnja Sp. Štajerska) in na Kranjskem, to je na ozemlju, ki je spadalo pod vojaškega poveljnika Kadolaja, grofa v Furlaniji, kakor tudi Slavonija pod Ljudevitom.

Sklicujoč se na Conversio, ugotavlja Claudia Fräss-Ehrfeld, da ni nobene navedbe o nasilni odstranitvi karantanskega kneza in uvedbi grofovske uprave v Karantaniji. In da so bistvene pravice Karantancev ostale v veljavi tudi po 820, kakor tudi njena družbena sestava.

To je, njeno plemstvo in kmetstvo, ustoličevanje itd. Ta struktura pride do izraza tudi potem, ko se karantanski vladar oz. upravitelj znova naziva z naslovom vojvoda, prvi Arnulf (876), nezakonski sin kraljeviča Karlmana, in plemenite Karantanke (Da je bila njegova mati Karantanka, viri sicer posebej ne navajajo toda samo v tem primeru so Karantanci imeli Arnulfa lahko po domačem pravu za svojega vladarja).

Koroška zgodovinarica ugotavlja da po l. 820 karantanska vojvodina sploh ni bila ukinjena. Le tako se lahko 40 let kasneje znova uveljavi in je ni treba ustanavljati (kar se tedaj sploh ni delalo). Grofovska uprava je bila torej le nekaj prehodnega.

V več primerih se koroška zgodovinarica sicer nasloni tudi na nemške razlagalce karantanske

zgodovine, ponavljajoč npr. trditev, ki je še v zadnjem času navaja K. Reindel, znameniti bavarski zgodovinar, to je, da je bila Karantanija vključena pod Arnulfom za kakih sto let v Bavarsko.

V resnici pa je bila z njo le pod skupnim vladarjem in ni, podobno kot poprej, v svojstvu posebne vojvodine nikoli prenehala. Arnulf je namreč kmalu potem, ko je postal vzhodnofrankovski kralj, predal upravo Karantanije svojemu bratrancu po materi Luitpoldu (893), ki je že čez dve leti prejel tudi upravo Bavarske. Njegov rod se je v naslednjem stoletju povzpел do izredne veljave, ko ga je po smrti nasledil sin Arnulf (907). Drugi sin Bertold pa postane leta 927 spet vojvoda v Karantaniji. Luitpoldinci sami nastopijo torej prvotno v Karantaniji.

Tudi v tem, kar zadeva poreklo plemstva, je mlada koroška zgodovinarica veliko bolj dosledna, kakor pa dosedanja zgodovinarji, ki so nenehno ponavljali trditev, da je bil nemško. In v to »nemško« plemstvo naj bi se rešil kak slovenski plemič in se ponemčil (B. Grafenauer). Toda iz virov samih ni nobenega sledu h kakšnemu »nemštvu« koroškega plemstva. Iz samih imen, med katerimi nemška sicer prevladuje, tudi ni mogoče sklepati na njegovo nemško poreklo, saj se v več primerih pokaže, da imajo na slovenski strani večkrat nemška, na nemški pa slovenska imena.

Toda rodovno poreklo oz. jezik sploh nima v srednjem veku znaka narodnostne pripadnosti. K ugotovitvam koroške zgodovinarke, da so se karantanski in bavarski oz. frankovski (pozneje nemški) plemiči vezali z mnogimi porokami, navedem lahko primer rodbine Spannheim, ki je bila domača. Svoje nemško ime pa je imela po zetu Sigfridu Spannheimu iz Porenja, ki se je vanjo priženil.

Na vsak način, odkod bi koroško plemstvo še dolga stoletja vztrajalo na slovenskem ustoličevanju in zapriseganju (do 1728) novemu vladarju, če bi bilo nemško?

Seveda se Claudia Fräss-Ehrfeld ne more spuščati v razpravljanje, koliko je Koroška ohranila svojo prvotno politično poreklo vojvodine, ker bi morala pač priznati, da je to poreklo ostalo slovensko vsa dolga stoletja in da ga je varovalo in ohranjalo predvsem plemstvo, ki se sploh ni imelo za nemško. V tem primeru pa bi zgodovinarica zadela ob današnje nemškonacionalne kroge na Koroškem, katerim pomeni razkrinkanje umetno izdelanega zgodovinskega nemštva v deželi nekakšno svetoskrunstvo. Z njim je morala torej napraviti očiten kompromis, kar je toliko lažje, ker političnega nadaljevanja prvotne slovenske Karantanije ne priznava niti uradno zgodovinoisje v Sloveniji. Slednje je že pred

dalje na 5. strani ■

Končalo se je zasedanje neuvrščenih

V Harareju, ki je glavno mesto afriške države Zimbabwe, se je zaključilo osmo vrhunsko zasedanje neuvrščenih držav. Na zasedanju so odobrili dokument, ki poziva voditelja obeh velesil, naj poskrbita, da se naredi konec oboroževalni tekmi. V dokumentu se predstavniki neuvrščenih držav zavzemajo za odobritev sankcij proti južnoafriškemu rasističnemu režimu. Dokument poleg tega očita Združenim državam, da podpirajo protisandinistične gverilce v Nikaragvi in gverilce v Angoli, kar naj bi bilo dejanje mednarodnega terorizma, pri čemer predstavniki neuvrščenih omenjajo tudi ameriški letalski napad na

Tripolis in Bengazi v aprilu letos. Robert Mugabe, ki je začasni predsednik gibanja neuvrščenih, je na tiskovni konferenci izjavil, da je najvažnejši rezultat konference ustanovitev posebnega solidarnostnega sklada, iz katerega naj črpajo sredstva Angola, Botswana, Mozambik, Tanzanija, Zambija in Zimbabwe za nastop proti morebitnim povračilnim ukrepom vlade v Pretoriji.

Predstavniki neuvrščenih držav so poleg tega razpravljali o kraju prihodnjega vrhunškega zasedanja, pri čemer pa ni bilo doseženo soglasje. O tem vprašanju bodo razpravljali zunanji ministri

NOVICE

Avstrijski zvezni predsednik je v torek, 9. t.m., sprejel na Dunaju odposlanstvo iz Furlanije - Julijske krajine, ki ga je vodil predsednik deželne vlade Biasutti. Odposlanstvo, ki se je udeležilo odprtja dunajskega velesejma, se je z avstrijskim predsednikom pogovarjalo predvsem o tržaškem pristanišču in o njegovi vlogi v avstrijskem trgovinskem prometu.

—o—

Na Tržaškem je v teku 22. seminar za slovenske šolnike. V torek, 9. t.m., je bilo slovesno odprtje seminarja v Kulturnem domu. Spregovorila sta šolski skrbnik Corbi in predsednik Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje Franci Pivec. Jugoslovanski generalni konzul v Trstu Drago Mirošič je nato priredil sprejem za udeležence seminarja.

—o—

Politične stranke na Tržaškem niso dosegle sporazuma, kako naj se reši kriza v tržaški občinski upravi. Trst ima župana, socialista Agnellija, izvoljenega z odločilnimi glasovi Liste za Trst. Nima pa občinskega odbora, ker je prejšnji odstopil. Zdaj Lista poziva prof. Agnellija naj prekliče odstop, ki pa ga je bil posredoval političnemu tajniku lastne stranke v skladu z zaključki pogajanj v Rimu. Jutri bi se moral sestati občinski svet, odnosi med strankami pa se zaostrejejo, tako da ni pričakovati rešitve hude krize.

—o—

V goriškem Dijaškem domu se je danes (četrtek, 11.9.) začel štiridnevni informativni seminar na temo: možnosti in ovire pri poklicnem uveljavljanju mladega Slovenca v Furlaniji - Julijski krajini. Seminar prireja Slovenski raziskovalni inštitut in Slovenska kulturno gospodarska zveza.

—o—

V parku Finžgarjevega doma na Opčinah so se v nedeljo, 7. t.m., končali 21. študijski dnevi, ki jih prireja Društvo slovenskih izobražencev v Trstu. Potekali so po predvidenem programu in ob veliki udeležbi. Za letošnje študijske dneve je bila značilna odsotnost manjšinske problematike, čemur se je marsikdo čudil glede na to, da je prireditelj slovensko društvo iz Trsta.

—o—

V petek, 12. t.m., se bodo začeli v Boljuncu, »6. kmetijski dnevi«, ki bodo potekali pod pokroviteljstvom občinskih uprav na Tržaškem, pokrajinske uprave, dežele in Kraške gorske skupnosti. Uradno odprtje bo v petek ob 18. uri v Kulturnem središču F. Prešeren v Boljuncu.

Obisk županov iz Avstrije

V petek, 5. t.m., je bila na obisku v Furlaniji - Julijski krajini skupina 85 županov in vinogradnikov iz okraja Gaeserndorf na Spodnjem Avstrijskem. V deželi so bili gostje nekega velikega furlanskega podjetja, ki se bavi predvsem z gojenjem žlahtnih trtinah sadik. Avstrijski gostje so opravili najprej obisk na domačiji Dušana Radoviča v Nabrežini, kjer jih je poleg gospodarja sprejel devinsko - nabrežinski župan Bojan Brezigar. V kratkem pogovoru je župan Brezigar obrazložil glavne značilnosti devinsko - nabrežinske občine, pri čemer je še posebej poudaril pomen kmetijstva oziroma vinogradništva. Spregovoril je tudi predstavnik Kmetijskega nadzornišva v Trstu, ki je med drugim opozoril na prizadevanja deželnih in dr-

žavnih ustanov za razvoj specializirane kmetijske dejavnosti.

Gospodar Dušan Radovič je gostom ponudil odlično domačo kapljico in domač sir, nakar so gostje nadaljevali pot v Miramarski grad, na sedež Trgovinske zbornice ter na grad sv. Justa v Trstu. Popoldne so obiskali Sredipolje in Oglej ter si ogledali nekaj večjih kmetijskih posestev v Furlaniji. Med avstrijskimi gosti sta bila dva poslanca.

—o—

PROSLAVE ZA BAZOVIŠKE JUNAKE

Ob 56. obletnici usmrtitve bazoviških junakov je bila prejšnji teden na Tržaškem vrsta svečanosti in prireditev v njihovem spomin. Najprej je bilo na pokopališču pri Sveti Ani polaganje vencev na grob Bidovca, Marušiča, Miloša in Valenčiča.

Ob 20. uri je bila v bazovski župni cerkvi sveta maša. Pel je Tržaški mladinski zbor, ki ga vodi Tomaž Simčič.

V nedeljo, 7. t.m., je bila komemoracija pred spomenikom na bazovski gmajni. Še prej pa je izpred spomenika krenil »pohod bazoviških junakov«, ki ga je priredilo športno združenje Sloga.

POMEMBNO PRIZNANJE

Vinogradnik Zoran Parovel iz Mačkolj je na letošnjem mednarodnem vinskem sejmu v Ljubljani požel nova pomembna priznanja. Prejel je zlato medaljo za malvazijo, srebrno medaljo za penečo se malvazijo, drugo srebrno medaljo za merlot in še dve veliki diplomi: za sauvignon in za refošk. Priznanja so mu izročili ob strokovnem izletu zamejskih vinogradnikov, ki ga je organizirala Kmečka zveza s sodelovanjem podjetja »Vina Kras« iz Sežane.

»Kresna noč« na starem gradu v Devinu

Pobuda devinsko - nabrežinske občinske uprave naj se »Kresna noč« v režiji Marka Sosiča in v izvedbi dramske skupine Tabor z Opčin in Vesna iz Križa priredi na starem gradu v Devinu, je dosegla prodoren uspeh. Vse tri dni je bila prireditev dobro obiskana, kar pomeni, da so ljudje razumeli, v čem obstoji glavni namen te pobude, se pravi finančno prispevati k ureditvi sedeža za zbor Fantje izpod Grmade in Dekliški zbor Devin. Prostor na starem gradu je prijazno dal na razpolago devinski princ. Prvi večer je za udeležence priredil sprejem v novem devinskem gradu župan Bojan Brezigar. Tu-

di ta pobuda je bila uresničena zaradi razumevanja devinskega princa, ki je bil osebno prisoten na sprejemu.

—o—

Na 32. mednarodnem vinskem sejmu v Ljubljani je vinogradnik Ferruccio Sgubin iz Mirnika prejel dve zlati medalji za beli pinot in tokaj. Dve zlati medalji je prejela Zadružna klet iz Krmina: za merlot in kabernet. Miro Gradnik s Plešivega je prejel tri medalje: srebrno za kabernet in zlati medalji za rebulo in beli pinot. Zadruga »Brda« iz Števerjana pa je prejela srebrno medaljo souvignon.

Pestra poletna dejavnost v Nabrežini

Širši odbor nabrežinskih društev Sokol in Igo Gruden je prejšnji teden naredil obračun poletne dejavnosti, ki je bila zelo živahna. Začela se je z dvema pevskima nastopoma na domačem borjaču. Kasneje so priredili že tradicionalni praznik piva. Med važne pobude spada tudi poletni center, ki se ga je udeležilo okrog 70 otrok. Dalje sta bila na pobudo domačih prosvetnih delavcev nastopa folklorne skupine Abrašević in koncert pevke Nede Ukraden. Odbor je nazadnje vzel na znanje priprave za 20-letnico Sokola; ta bo potekala v naslednjih treh tednih, in sicer najprej z balinarskim turnirjem, nato s 24. urami

košarke in nazadnje z odbojgarskim turnirjem.

—o—

TRŽAŠKO PRISTANIŠČE

Tržaškemu pristanišču se obeta večja varnost pred onesnaženjem. Predvidena je namreč zgraditev posebne naprave, ki bo s kopnega srkala iz morja nafto in druge odpadke, ki se pojavljajo ob pretovarjanju tankerjev in še v drugih primerih onesnaževanja morskega okolja. Napravo bo po dogovoru s pristaniško ustanovo zgradila specializirana družba Italcantieri, ki deluje v sklopu zavoda IRI.

Iz Goriške

DEŽELA IN HANDIKAPIRANI

Deželni odbor Furlanije - Julijske krajine je odobril pomemben zakonski načrt, na osnovi katerega bodo nakazali v prihodnjih dveh letih 26 milijard lir v podporo handikapiranim. Kot je naglasil odbornik Brancati, bodo s temi denarnimi sredstvi skušali predvsem pomagati handikapiranim, da se vključijo v zaposlitvene dejavnosti.

80-LETNICA

»DRŽAVNE ŽELEZNICE«

V Novi Gorici so proslavili 80-letnico železnice, ki gre preko jugoslovansko - italijanske meje v smeri Trst - Gorica - Jesenice - Beljak.

Navzoči so bili predstavniki iz Italije, Jugoslavije in Bavarske, med njimi slovenski minister za prevoze Jelenc.

Za proslavo sta bila značilna prihoda dveh vlakov: enega modernega in enega iz nekdanjih časov.

—o—

Zgodovina Koroške...

■ nadaljevanje s 3. strani

prvo vojno prilagajalo slovensko oz. karantansko zgodovino namenom panslavizma, ki naj bi odrešil Slovence izpod nemškega jarma, pod katerim naj bi se nahajali stoletja. Če pa ta jarem omejimo le na drugo polovico 19. stol., potem je komaj kaj odreševati.

Danes bi komaj kdo še tajil, da je zgodovino pisje v preteklosti hodilo po stopinjah, ki mu jih je načrtovala ideologija. Če prihaja v Avstriji, celo na Koroškem v tem pogledu do novih, stvarnejših premikov, je treba takšne začetke in poskuse samo pozdraviti. Obenem pa bi želeli, da se tudi v slovenskem uradnem zgodovinopisju kaj zgane in se preneha ponavljati banalnosti o »nemškem« plamestvu in jarmu, prikazujoč slovenske ljudi kot večne hlapce in dekle.

J. Š.

Tri rastline žgočega sonca

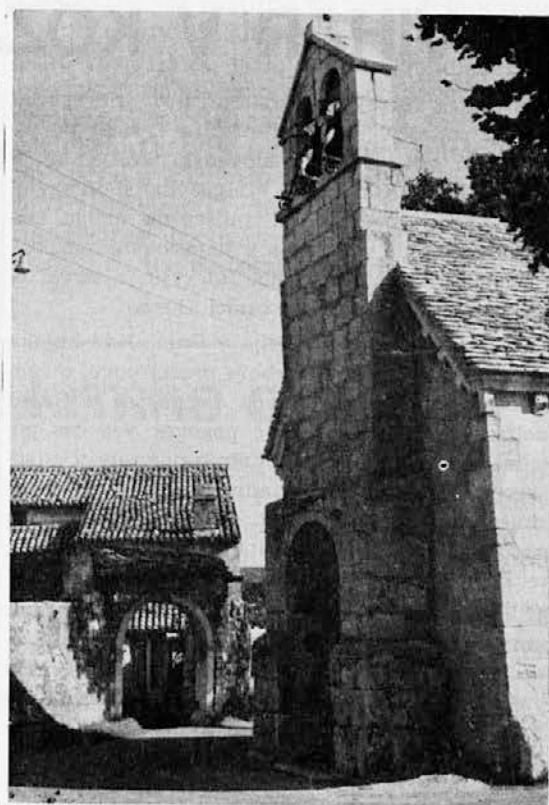
Najbolj znana je agava, in sicer predvsem prava ali ameriška, doma v južnih delih severne Amerike. Samoniklo se je razširila tudi ob Sredozemlju in južnem Jadranu okrog Dubrovnika.

Mlada rastlina ima pravilno oblikovano rozeto, listje raste pod kotom 45 stopinj. Pri osnovi je široko, vendar se postopno enakomerno zožuje in konča z bodico. Zdravo listje je enobarvno, sivozeleno, mesnato in ima ob robovih redke močne bodice, najmočnejša pa je na vrhu lista.

Stara agava je lahko izredno velika. Listi so lahko daljši od metra, zato se povesejo in leže na zemlji. Taki listi se pozneje začno sušiti, mladi v sredini in rozeta pa so pokončni. Stebla pri ameriški agavi ne vidimo. Posebnost je njeno cvetje, a cvetijo le starejše rastline in zelo redko. Torej ne drži nekoč razširjeno mnenje, da agave zacvetijo šele po dvajsetih ali sto letih. Tudi mnenje, da agava po cvetenju odmre ni točno, ker se nekatere začno sušiti, druge pa še vrsto let lepo rastejo. Zgodi se celo, da znova zacvetijo. Vse agave pa, preden odmrejo, ob koreninskem vratu odženejo številne mlade poganjke, ki se razrastejo in spodrinejo matično rastlino. Takšne poganjke razvijejo tudi agave, ki jih gojimo v čebrih in jih lahko uporabimo za razmnoževanje vrste.

Agavino socvetje je zelo značilno. Nekaj metrov dolgo steblo in več socvetij s številnimi kremastimi ali rumenkastimi cvetki, ki so vsi na zgornji strani ploskih okroglih socvetij.

Sočne liste mehiški Indijanci uporabljajo za pridobivanje alkohola, močna celulozna vlakna iz lista pa za predico. Obiskovalcem Jadrana agavini listi služijo v zelo neokusen namen, to je vanje vrezujejo imena, pripombe, nakar se začne list sušiti.

Alojo poznamo pri nas kot lončnico, bolj na jugu pa raste na prostem v skalnjakih, ob kamnitih ograjah ali med skalovjem. Tiste, ki imajo mesnato steblo enake barve kot listje, lahko uvrstimo med aloje, teže pa je pri vrstah z rozetasto razporeditvijo. Če so listi pisani, imamo pred seboj alojo, ki pa jo lahko zamenjamo s pisano listno agavo z rumenim robom ob strani. Najlaže ločimo alojo in agavo ob cvetenju.

Aloja sodi med lilijevke in ima grozda-sta socvetja na krajših pecljih, ki so tudi nežnejša, cvetje pa je ozko, cevasto in o-barvano rdeče. Nekatere aloje imajo bodice, največkrat pa so to mesnati trnasti izrastki, ki niso ostri pri agavah. Tudi aloja pri dnu požene poganjke, s katerimi jo lahko razmnožujemo.

Med omenjenimi rastlinami najlaže prepoznamo juko. Njeni številni listi so usnjasti, ob robovih nimajo bodic in so temnozeleno barve. Steblo vidimo v glavnem le pri starejših rastlinah, zelo izrazito je

Beri - širi - podpiraj »NOVI LIST«

pri vrsti juka gloriosa. Poleti odžene precej dolgo cvetno steblo, ki nosi številne zvončaste kremaste cvetove. Po cvetenju se razraste, tako da sčasoma dobi skoraj grmasto razrast in je podobna majhni »palmi«. Juka je doma v Ameriki, odpornejša je proti nizkim temperaturam kot agava in aloja ter jo najdemo tudi na naših vrtovih, vendar jo pozimi zavarujemo.

Z. T.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

VIHAR V KOZARCU VODE?

Dimitrij Rupel, univerzitetni profesor, specialist za področje sociologije kulture, sicer pa pisatelj in zelo dejaven slovenski kulturnik je imel v beograjski reviji »Duga« daljši intervju, v katerem je podal svoja stališča na mnoga, trenutno aktualna vprašanja v jugoslovanskem kulturno-političnem vsakdanu. Intervju je izzval ogorčenje med številnimi bralci Duge.

Že sam naslov intervjuja v Dugi »Kdo hujska k prepiru Slovence in Srbe?« precej pove, o čem je v razgovoru tekla beseda. Čeprav se je Rupel dotaknil različnih tem, je pogovor ves čas potekal na ozadju mednarodnih odnosov v Jugoslaviji, ki postajajo v zadnjem času vse pogostejša tema tudi v kulturi. Zlasti je beseda tekla okrog odnosov med Albanci s Kosova in Srbi, ter med Slovenci in Srbi.

Trikotnik Slovenija-Srbija-Kosovo je sploh zanimiv v sedanji jugoslovanski stvarnosti. Slovenci v Beogradu radi očitajo, da je premalo jugoslovanska, medtem ko Srbi jo označujejo za jugoslovanski Piemont. Kosovo pa je sploh poglavje zase. Vse tako kaže, da se jugoslovanska politika še ni odločila, kakšno dolgoročno strategijo zavzeti do Albancev s Kosova.

Najbolj se zaradi Albancev čutijo prizadeti Srbi, zaradi česar so še posebej občutljivi na odnos drugih jugoslovanskih narodov do problema Kosova. Ostali jugoslovanski narodi se, kot kaže, v vročo kosovsko kašo nočejo brez potrebe vtikati in zadevo prepuščajo Srbom oziroma njihovim republiškim oblastem. Srbi se zaradi tega počutijo osamljeni, nemara se jim zdi, da jih drugi jugoslovanski narodi puščajo na cedilu.

Dimitrij Rupel je v svojem pogovoru z dopisnico Dume, denimo, rekel: »Fantiči, ki vpijejo Kosovo - republika, me ne vznemirjajo. Kaj me briga, če tamkaj neki fantiči vzklika take parole?« Na to Ruplovo izjavo se je osredotočil ne-

ki ogorčeni bralec Duge v svojem odmevu in napisal, da ga spreleti srh, ne zaradi klicev fantičev, temveč tedaj, ko ti fantje posiljujejo, pretepajo, streljajo, skrunijo grobove. »Bi Vi, spoštovani profesor, imeli prav toliko razumevanja, če bi skrunili grobove v Sloveniji?« sprašuje bralec.

Zaradi žolčne reakcije mnogih bralcev je uredništvo Duge celo začutilo potrebo, da pojasni Ruplov intervju iz svojega zornega kota. Uredništvo meni, da so nestrinjanja z Ruplovimi pogledi sad slabega medsebojnega poznavanja in ne toliko nacionalne izključnosti in ozkosrčnosti. Če naj pride do boljšega medsebojnega poznavanja, potem ne smemo biti gluhi tudi za mnenja, ki so drugačna od naših, meni uredništvo Duge.

Oglasil se je tudi sam Dimitrij Rupel in pojasnil, da je stališče mnogih bralcev, da vsi Slovenci razmišljajo tako kot on sam, nevzdržno. Zatrdil je, da je na vprašanja odgovarjal kot samostojna, odrasla, tudi svojeglava osebnost in ne kot predstavnik Slovencev ali celo predstavnik slovenske politike. Ob vseh spotikah na račun njegovih izjav o Kosovu je izrazil začudenje, da se ob njegova stališča ni obregnil noben Albanc.

Glede očitkov o njegovem, slovenskem nacionalizmu pa je Dimitrij Rupel napisal: »Jemljem si pravico, da vsakemu, ki predrzno razbija po vratih mojega doma, povem, da je to moj dom... To so počenjali moji starši in njihovi predniki in po njihovi zaslugi sem to, kar sam. Jemljem si pravico, da na kritiko mojega nacionalizma, kritika opozorim na njegov nacionalizem. Sem pripadnik izjemno majhnega naroda, od katerega je moč dobiti zelo malo podpore...«. Zato »moj intervju nikogar ne ogroža«, je zaključil Dimitrij Rupel.

Knjiga o slovenski reformaciji

Slovenska akademija znanosti in umetnosti je v letošnjem letu izdala zbornik razprav z naslovom Družbena in kulturna podoba slovenske reformacije. V zborniku objavljene razprave so bile predstavljene na znanstvenem srečanju v oktobru 1984, ki je bilo namenjeno prav temati slovenske reformacije.

Reformacijska doba je za slovensko zgodovino pomembna iz več razlogov, v prvi vrsti pa je pomembna za razvoj našega jezika in književnosti. Jezik in književnost pa sta bila za Slovence kot narod, ki je bil dolga stoletja brez svoje države, edini stržen, okrog katerega je lahko uspevalo narodno telo.

Uvod v delo je napisal Darko Dolinar. V njem ugotavlja, da se slovensko zgodovinopisje, literarne in druge njima pomožne vede vedno znova vračajo v obdobje reformacije, kljub temu pa to obdobje še daleč ni izčrpano in nobeno od bistvenih vprašanj reformacije še ni dokončno rešeno.

Sergij Vilfan, redni profesor na pravni fakulteti v Ljubljani, se je v zborniku predstavil z referatom Pravni položaj kranjskih deželnih stanov in njegov vpliv na reformacijo. V njem av-

tor analizira družbeno in državno strukturo v obdobju pred reformacijo v slovenskih deželah.

O gospodarskih posledicah turških vpadov na Kras razglablja Janez Šumrada. Vinko Rajšp poskuša v svojem referatu prikazati družbene nazore slovenskih protestantov in sicer prek analize Trubarjeve Cerkvene ordninge. Hipotetično razmišlja, kaj bi se zgodilo, če reformacija ne bi bila zgodovinsko poražena.

Jože Rajhman, profesor na teološki fakulteti, razmišlja o teološkem pomenu protestantskih mislecev Krelja in Dalmatina, Janko Kos pa o slovenski protestantski književnosti. O protestantski književnosti v srednjeevropskem kontekstu razmišlja tudi Stefan Barborič. Pavle Merku je prispeval razpravo z naslovom Osebnostna imena v družini Bonomo, v kateri ugotavlja, da so v Trubarjevem času v Trstu poleg tržaščine in italijanščine vsi družbeni sloji uporabljali tudi slovenščino.

V zborniku je še več krajših, strogo strokovnih razprav, kot na primer Vzročni vezniki v Trubarjevih delih izpod peresa Janeza Kebra, ali predponka glagolska tvorba in njen vpliv na skladenjsko okolje v jeziku Dalmatinove Biblije avtorice Majde Merše.

Intervju Bojana Štiha za Zdravstveni vestnik

Bojan Štih, dolgoletni kulturni snovalec, zlasti na področju gledališča in filma, ter pisec mnogih knjig in člankov s področja kulture v najširšem smislu, je imel intervju v slovenski reviji Zdravstveni vestnik. Pogovor med kulturnikom in revijo, namenjeno medicini, je že zaradi svoje kontrastnosti zanimiv.

Naslov in moto intervjuja je bil povzet po verzju Josipa Stritarja, ki se glasi:

Kaj je zdravje, ve bolnik,
kaj bolezen, ve zdravnik.

V uvodu svojega pogovora Bojan Štih naglašuje, da mora tudi zdravstvo dobiti svojo avtonomijo, tako kot jo morajo dobiti univerza, znanost in kultura. Namesto praznoglavih vsevedov naj na teh področjih prevladuje stroka. Zdravniško delo morajo voditi moralna vest, nadarjenost in znanost.

Zatem Štih ugotavlja, da je kultura podoba in bistvo odnosov med ljudmi. V leninskem modelu družbe, kakršen je tudi model slovenske družbe, pa naj bi bila politika in delitev dohodka bistvo medčloveških odnosov. Pri tem Štih naglašuje, da se delitev dohodka izvaja zgoraj, oni spodaj pa dobijo le toliko, kolikor jim pustijo administracija, vojaštvo, deficitarno gospodarstvo in kolikor ne gre za pomoč Afriki in Aziji. Industrijsko razvite države Zahoda naj bi se medtem že podale na avtentično socialistično potovanje. To naj bi se kazalo v državi blaginje, demokraciji, kulturni osveščenosti, odločilni vlogi znanja, visoki civilizacijski ravni ipd. Štih meni, da je tudi zdravstvo del splošne kulture, zato vidi v zdravniku duhovnega ustvarjalca, v zdravstvu pa instrument demokracije in duhovnega bista družbe.

O slovenski kulturi nasploh Štih meni, da bi bilo potrebno znova pregledati vrsto programskih izjav in dokumentov iz časov narodnoosvobodilnega boja. Takrat naj bi bilo vse jasno. Na osvobojenem ozemlju naj bi bila gimnazija, ki je odpirala pot znanosti, ne pa politiki. Potem, po osvoboditvi, pa naj bi se zgodilo nekaj skorajda nerazumljivega. Štih se sprašuje, zakaj so bili nenadoma pozabljeni narodni kulturni programi iz medvojnih dni, zakaj je bil pozabljen oefovski pluralizem. Partizansko zdravstvo naj bi bilo čudež. Prav tako partizansko gledališče, pa tisk, Znanstveni inštitut, šolstvo itd. Vse to naj bi bilo po vojni pozabljeno, zato ker si je državno vodstvo prizadevalo v vsem posnemati Lenina oz. Stalina in je kot tako ustvarilo azijski družbeni model, ki se mu dandanes odreka celo Kitajci. Štih meni, da je tu potreben radikalen zaokret, sicer da za Slovence ni nikake prihodnosti.

Za dvajseto stoletje naj bi bila značilna različna populistična gibanja — od fašizma in leninizma do frankizma in salazarizma — ki jih družbi v eno predvsem vladavina neukega človeka z ulice. Ta človek ne more imeti poslušna za politične svoboščine, kaj šele za znanost, prosveto, zdravstvo itpd. Populizem naj bi konserviral neprosvetljenega, primitivnega človeka, takorekoč divjaka v sodobnem človeku. V tem pogledu naj bi leninizem zapustil marksizem, ki naj bi bil prosvetljen nauk, meni Bojan Štih.

Sodobno kmetijstvo

Vzgoja novih vrst radiča

Radič so vzgajali za solato, krmo in kot zdravilno rastlino. Pridelovalci in vrtničarji sejejo tržaški solatnik za poletni radič in vrtnanje spomladi, rdeči goriški, verona in treviški za siljenje in preskrbo pozimi ter Palla rossa, Castelfranco in Pan di zucchero za glavnati radič.

Ta asortiment je pomanjkljiv, saj nam ne zagotavlja kontinuirane preskrbe v času močnih ohladitev, kajti te ohladike lahko večino pridelka uničijo, če ga pravočasno ne zavarujemo s pokrivanjem oziroma skladiščenjem. Tako na tržiču zaradiš pomanjkanja tovrstne zelenjave cene poskočijo.

Da bi to krizo preprečili, je potrebno izbrati ustrezne sorte, ki so odpornejše za nižje temperature. Nove sorte, odpornejše v zimskih klimatskih razmerah Primorske, naj bi prenesle mraz do minus 8 stopinj C.

Leta 1985 sta v sortno listo bili vpisani novovzgojeni sorti MONIVIP in ANIVIP. Prva ima zelene do rahlo pisane barve listov, ki so široki, lopatičasti z gladkim oziroma rahlo nazobčanim listnim robkom, delno dlakavi. Zreli razvijejo glavico s težo 100 do 500 gramov. Rastlina je visoka do 20 cm, rozeta pa široka do 30 cm. Sorta MONIVIP je primerna za pridelovanje glavnatega radiča v obdobju od septembra do januarja na prostem ali v zaščitenem prostoru. Lahko ga pridelujemo kot solatnik pri gostejši setvi. Pri kombinaciji ga v poletnem času koristimo kot solatnik, septembra pa posevek redčimo, tako da dobimo v pozni jeseni pridelek glavice.

Sorta ANIVIP je po tehnoloških lastnostih podobna sorti MONIVIP, razlikuje se v barvi. Kot mlada rastlina ima v poletnem času liste zelene oziroma rahlo obarvane, v jesenskem času pa rdečkaste ali temno obarvane pisane liste.

Obe sorti sta v poletnem času primerne kot solatnik, saj so pri gostejši setvi listi nežni, kvalitetni in brez grenčice, v jesenskem in zimskem času ju koristimo kot

glavnati radič, le da ju pred prehudim mrazom zaščitimo s folijo ali pa že uskladiščimo v hladilnicah.

Takrat so zasadi nežnejših listov tehnološko zrelejše rastline za nizke temperature občutljivejše kot nedozorele rastline. Zato zasujemo posevke za poznojesenski in zimski pridelek pozneje do začetka septembra. Posevke radiča lahko zasujemo z direktno setvijo s preciznimi sejalicami ali ročno s kasnejšo korekturo. Sadike pa lahko vzgajamo tudi na setvenici. Optimalna gostota posevka znaša okrog 100.000 rastlin na ha, oziroma 10 na kvadratni me-

dalje na 8. strani ■

Sejmo prezimne krmne dosevke

Z vključevanjem dosevkov v njivski kolobar je zemlja večji del leta pod rastlinjem, kar ji godi, ker se hranilne snovi iz tal manj izpirajo, zemlja pa ostane rahla. S prezimnimi krmnimi dosevki dobimo najzgodnejšo spomladansko krmo. Dosevki brez škode prenesejo tudi hujši mraz.

Najprimernejši dosevki so inkarnatka ter mešanice z njo, na primer grašljinka, ki je mešanica inkarnatke, grašice in mnogocvetne ljuljke. Sejmo jih v toplejših krajih v začetku septembra, enako tudi ogrščico in repico, le rž za klajo sejmo konec septembra, prav tako ržigo, ki je mešanica rži z grašico.

Zrelih prezimnih dosevkov sejmo le toliko, kolikor njiv smo namenili za pozne glavne posevke. Najzgodnejša je repica v aprilu, sledijo pa ji ogrščica, rž, ržiga, mnogocvetna ljuljka, grašljinka in v maju inkarnatka.

Za prezimne dosevke moramo njivo dobro pripraviti. Med pripravo tal za setev in setvijo naj bi na zapleveljenih njivah minilo 7 do 10 dni, da vzniknejo pleveli, ki jih uničimo s predsetvenikom.

Dosevke obilno gnojimo z dušikom, da dobimo dosti krme, bogate z beljakovinom. Zlasti veliko dušika — 80 do 120 kg — potrebujejo rž, ogrščica in repica. Prebujne posevke inkarnatke, mešanice z njo in ljuljke v jeseni visoko pokosimo ali popasemo. Tako povečamo odpornost proti mrazu.

Za setev so priporočljive naslednje sorte: krmna repica sorta Perko, krmna ogrščica sorta starčka, obe po 10 kg na ha, graščica sorta violeta — 30 kg na ha — ljuljki sorti Draga in Tetraflorum — 30 do 40 kg na hektar, inkarnatka sorta inkara — 30 kg na ha, rž sorta Danko 200 kg na ha v čistem posevku, v mešanici pa 70 do 90 kg na ha.

Z. T.

Rudolf Kresal

Vojna in glad in kruh in kuga

IV.

Otrok se je z vso silo svoje mlade duše prilagajal času, surovim dnem, ki so ga s trdo pestjo križeve vsakdanjosti bili v obraz. Čutil je, kako bije ta pest mater in sestre in vse ljudi. Neprenehoma je živel v strahotnem občutku, da ga vklepa nekaj v življenje, kar sovraži, nekaj, kar se je njegovi naravi z vso silo upiralo.

Ne na sebi, ne okrog sebe ni trpel najmanjšega madeža.

Pa umazano je bilo vse, prav vse.

In tako je svojo dušo skril. Bil je na videz hladen in miren in včasih celo surov.

V materinem obrazu je videl samo bolečino, trpljenje in neprestano skrb. V njem je videl življenje, polno bridkosti, iz oči, iz vsake črte pa ji je odsevala neskončna dobrota, ki ji je dajala nepremagljiv pečat potrpežljivosti in usmiljenja. Videl je, da njegova mati mirno in brez tožb prenaša vse hudo. Videl je, da za njo ne more priti nobena tako velika nesreča, ki je ne bi mogla prenesti in potrpeti, dokler je trajala. Najbolj čudno pa se mu je zdelo to, da je vse hudo trpela silno lahko in z nekim čudnim veseljem, da se je nesreči pokoravala in delala prav tako v njej kakor pred njo. Njenega življenja ni moglo ničesar spremeniti. Zdelo se je, kakor bi

bila vedela, da mora vse tako biti, kakor je, da se mora zadovoljiti s tistim, kar ji daje usodnost dneva. Verovala je v neko čudno, Ivanu povsem nerazumljivo usodo, da je zaradi te svoje vere jemala nase najhujša bremena in celo tuje grehe. »Božja volja je«, je rekla. In šla po svojih opravkih.

Videla je samo otroke in moža. To je bil ves njen svet, v katerem je živila. Sanj ni nikoli izdala. In tudi otrokom ni nikoli pripovedovala nikakih pravljic.

O, pač — kdaj pa kdaj si je zaželela lepih stvari in lepih dni. Tedaj se je zmerom zamislila. Nekaj časa je sanjala. Kadar jo je Ivan v takih trenutkih opazoval, se je vselej zdrzil in ga je bilo nečesa tuje, neznanega strah. Materin obraz je bil nenavadno lep. Oči je imela mirno uprte kakor v daljavo. Okrog ustnic se ji je risala rajska milina. In njene roke so bile sklenjene kakor v molitvi. Ivan jo je včasih skrivaj nepremično gledal. In bilo mu je neprijetno, ker je bila tako hudo podobna MARIJI.

Vendar dolgo ni nikoli sanjala. Obraz se ji je kmalu čudovito zresnil in bil spet vsakdanji, poln zatajevanja boleti in skrbi. Skrb je legla nanj z vso svojo težo. In pričela je razmišljati o otrocih in o kuhi.

Tako je k Ivanu mati prihajala in odhajala. Ljubil jo je le, kadar je sanjala, kadar ji je vsa notranja lepota sijala iz oči v svet njenih sanj.

In Ivan, ta čudni, tako zgodaj zreli otrok, ki je sestram skoro nadomestoval očeta, je sanjal, neprenehoma sanjal. Njegove oči so gledale široko in svetlo in pred njimi se je zdelo, kakor bi se pozibavala rahla megla. Mati je poznala to meglo, poznala je zamaknenost v svet domišljije, in jo je bilo teh resnih in neprenehoma lepih otrokovih oči strah. Bala se je zanj.

In. — Bila je suženjska ženska, ena tistih, ki žive le zato, da nudijo s svojim trdim neprestanim delom drugim užitek in zabavo.

Skrbela je za svet.

Skrbela je za vse življenje.

Ivan je nekoč slišal razgovor med njo in neko gospo.

Gospa je govorila čudovito izbrano, počasi, in vsako besedo je posebej poiskala, kakor bi se bila pravkar naučila govoriti.

Ivan se je natihiem smejal njenemu govorjenju. Niti ni kdovekako pazil na to, kaj je hotela, ali kaj je povedala. Poslušal je bolj zvok. Pač pa je poslušal svojo mater, ki je zmerom govorila s čudno toplim naglasom, mirno poudarjala zdaj to zdaj ono besedo in ni bila zaradi odgovora nikoli v zadregi. Gospe, ki je morala biti, sodeč po velikem črnem svilenem klobuku, imenitna dama, je dajala z mirno spoštljivostjo, s čudnim dostojanstvom, prednost

Nova trgovska družba v Celovcu

KOROTAN d.z.o.z.

V Celovcu so pred kratkim ustanovili novo trgovsko družbo tega imena, ki ima svoj sedež v Mohorjevem domu (Viktringer Ring 26, 9020 Klagenfurt/Celovec, Austria). Ravnatelj družbe je postal mag. Filip Warasch, ki je znana osebnost med mlajšim rodом koroškoslovenskih izobražencev in znan po svoji zavzetosti za slovenska vprašanja, svoj čas tudi tajnik Narodnega sveta koroških Slovencev (NskS).

Poslovanje nove družbe se nanaša na izvoz in na uvoz vseh vrst blaga. Poleg tega pa družba teži tudi v specializacijo v trgovanju z izdelki grafike in ustrezne opreme. Torej na tistem področju, na katerem je tudi celovška Mohorjeva s tiskarno in drugimi storitvami dokaj dejavna.

Nova družba navezuje stike s poslovnimi krogi po mnogih deželah, z ZR Nemčijo, Jugoslavijo, Italijo, vzhodnoevropskimi deželami, načrtuje povezavo tudi z ZDA. Na nemškem tržišču je sploh dokaj zanimiv velik izbor izdelkov kemične industrije. Za Italijo prihaja, med drugim, v poštev zlasti izvoz lesa. Zdi se, da so ravno v menjavi med Avstrijo in Italijo še mnoge neizkoriščene možnosti. Dejansko velja med obema državama režim sproščene menjave (lista A), skoraj kot za države EGS (lista A). Treba pa je preučiti razlike v cenah.

Kar zadeva trgovino oz. posredništvo v menjavi z evropskim Vzhodom, pa se kažejo nove možnosti v zvezi s položajem, ki ga prav za Koroško odpira nova avtocesta z Italijo, čez Trbiž do Celovca in v krat-

kem tudi do Gradca, Dunaja in s tem na Ogrsko, Češko, Slovaško in Poljsko. Pričakovati je celo, da se bo Celovec kmalu razvil v pomembnejše središče posredniške trgovine, kakor je danes npr. Solnograd na nemški meji ali Verona ob izteku severne avtoceste na industrijsko območje v ravnini severne Italije. Upoštevajoč ta vidik, je nova družba nedvomno startala v pravem času in na pravem mestu.

Ker gre za slovensko podjetje, pa seveda ni mogoče tudi mimo upoštevanja vprašanj celotne koroškoslovenske narodne skupnosti. Danes je slej ko prej postalo jasno, da neka skupnost ne more biti zgolj prosvetna in kulturna. Potrebuje tudi lastnih gospodarskih pobud, zato da se obdrži pri življenju. To pomeni ustvarjanje novih delovnih mest, samostojnih, kar zmanjšuje pritisk nasprotnikov. Šele na drugem mestu je priznanje takih ali drugačnih pravic, kar pride lahko prej ali pozneje. Do tedaj pa je treba živeti in ustvarjati.

Če je koroškoslovenskemu gospodarstvu uspelo zadnje čase ustvariti okoli tisoč novih delovnih mest, pomeni to nedvomno izreden napredek (po Našem tedniku, Celovec). Resničen življenjski napredek, katerega je treba pozdraviti, še posebno v današnjem, ne ravno ugodnem gospodarskem obdobju.

Postavlja se celo vprašanje, ali je mogoče oblikovati slovensko sodelovanje na mnogo višji, recimo, na svetovni ravni? To bi pomenilo boljše pretekanje informacij,

navezavo stikov med slovenskimi poslovnimi ljudmi doma in v svetu. Takšnih, ki upoštevajo tržne razmere in poslovna merila, vendar so pobudnikom v obojestransko korist.

V takšnih primerih je seveda potrebno večje medsebojno zaupanje, boljše obveščanje po slovenskih listih in v svetu ipd. Tudi kakšen priročnik z naslovi slovenskih poslovnih ljudi in družb bi bil primeren. Kakor se zdi, je bilo doslej prav zaradi premajhnega zaupanja vse premalo poslovnih stikov prav med slovenskimi poslovniki. Po drugi strani pa ves svet oglašja, reklamira, konkurira ...

Prav ta poslovna tekma sili tudi slovenske ljudi in njihove organizacije k temu, da izrabijo možnosti, ki se jim odpirajo na geografskem položaju, znanju jezikov in poslovnih zvez. Ustanovitev družbe Korotan je gotovo pomemben korak na poti iz dosedanjih utesnjevalnih okvirov.

—o—

VZGOJA NOVIH VRST RADIČA

■ nadaljevanje s 7. strani

ter. Tak sklop lahko doseže sajenje na razmah 40 x 25 ali 30 x 30 cm.

Ker je radič tujeprašna rastlina, ga zelo težko vzdržujemo v sortni čistosti. Pri selekciji je opaziti, da se las nesti hitro cepijo, da kvalitetna niha in težko dobimo enoten tip. Pri pridelovanju semena vključujejo maristensko oziroma tkivno razmnoževanje, kar omogoča dolgotrajno vzdrževanje kvalitete na novo vzgojenih sort radiča. Istočasno se je že odbral semenski material, ki je ostal nepoškodovan na prostem tudi do 15 stopinj pod ničlo.

Z. T.

celo tedaj, kadar ji je gospa nasilno in nejevoljno pretrgala misel sredi stavka. Rekla je: »Prosim, gospa!« In če se je gospa po teh dveh spoštljivo in dostojanstveno izrečenih besedah obotavljala povedati svojo trenutno misel, je mati rekla: »Prosim, gospa, kaj ste hoteli reči?« Potem se je gospe usula toča besed, da ji je mati komaj sledila.

V tistem pogovoru, ki ga je Ivan poslušal, se je gospa precej in veselo smejala. Govorila je o samih veselih stvareh.

Takrat je materin glas s silno trpkostjo skoro zadonel, njen dobri, čisto zveneči glas je zadonel:

»Gospa,« je rekla, »jaz sem bila v vsem svojem življenju samo dvakrat na veselici. Tam sem tudi našla moža.«

Nekaj trenutkov je bilo vse tiho. Potem je mati tiho dostavila: »Svojo nesrečo.«

V očeh je imela solze.

Da, tam je našla moža, Ivanovega očeta. Pijanca in zapravljenca. Ivan ni nikoli mislil nanj. Tretje leto je bil oče že na bojišču, Bog ve kje, živ ali mrtev, a Ivan ni nikoli pomislil nanj. Kadar ga je mati omenila, se mu je pred očmi zameglilo. In da matere ni pogledal grdo, je pobesil oči ali se umaknil v kak kot in se zamislil.

☆☆☆

Počasi se je umiril. Ihtenje mu je pojenjavalo. Spomini in misli so bile v njem vse bolj ostre. Prvič v svojem mladem življenju je začutil vso bedo siromaštva.

V kotu sobe, kjer je preživel vsa svoja detinska leta, je ihtel. A njegov jok ni bil nič več otroški. V njem ni bilo jeze, ne otroške kljubovalnosti, ne užaljenosti. V njem je že jokal mož, je jokal človek. Na svojih šibkih ramah je začutil vse veliko breme uboštva. Njegovo srce je ožgala krivica in zakoprnelo je po dejanju. S svojimi drobnimi, trudnimi rokami je bil po steni, ril z glavo v neizprosni zid in samo ihtel, poihteval, da se mu je stresalo telesce.

Mati ga je pustila samega. Vedela je, da mu v tej bolečini ni mogla pomagati. Šla je v kuhinjo in nekaj časa nepremično stala. Gledala je na prazni štedilnik. Skozi steno je slišala rahle udarce svojega majhnega sina, ki je sestram že skoro nadomestoval očeta, ki jih je učil, vzgajal prav s trdo roko in vodil na sprehod, kar pri svojem očetu ni nikoli doživel. Čutila je ves njegov obup, njegov otroški, prvi obup, bolečino, ki ji ni leka, in zbala se je. V prsih je čutila neznosno bol. Po belih, že malo uvelih licah so ji tekale solze. Dušila je jok. In premagala je bolečino.

Neslišno je pospravila mizo. Pogrnila nanjo prt. Potem se je ogrnila s kocko. Tihó je zaprla kuhinjska vrata, in še bolj tihó šla skozi vežo na ulico.

Tačas je Ivan zadušil v sebi zadnje ihtenje. Mrko je buljil predse. Njegov nežni obraz je bil postaran. To ni bil več obraz devetletnega otroka. To je bil obraz tridesetletnega bolnika, ki je po dolgi bolezni prvič zapustil posteljo.

A njegov tenki posluš je dojemal vse, kar se je dogajalo okrog njega. Slišal je, kako je mati tiho zapirala kuhinjska vrata. In nehote se je nasmehnil.

»Misli, da ne bom slišal!« je pomislil. Odleglo mu je. Mislil je vse bolj mirno.

»Zdaj gre!« si je dejal. »Zmerom, kadar je tako, gre kam — — — in zmerom kaj prinese!« je mislil.

Vstal je in šel v kuhinjo. »Vse je pospravljeno!« je opazil. Od nikoder ni bilo slišati najmanjšega šuma. Sedel je k mizi in si z rokami podprl glavo. Ali v tem miru ni dolgo strpel. Vzel je iz predala knjigo in pričel brati.

☆☆☆

Poteklo je pol ure. Mati se je vrnila. Lica so ji rdela. Morala je teči.

»Zakaj ne večerjaš?« je vprašala Ivana, ko je odložila kocko.

Ivan jo je začudeno pogledal. Tako mu še nikoli ni bila rekla. Bila je stroga ženska in otrokom ni dovoljevala, da bi kar koli vzeli sami. Ivan toliko da se ni zmedel. A mati je takoj spoznala, da ni storila prav. Da bi morala drugače reči. Najbrže je rekla kar tako, da bi pretrgala molk. Samo da je bilo v gluhi večerni tišini nekaj slišati. Ali pa je bila česa vesela? Morda nejevoljna? V njenem glasu je bilo vsekakor nekaj narejene veselosti. Zatajevanje nejevolje.

(dalje)